

welk verdrag gesloten is tusschen den Koning dezer Hethieten Chattusar en Ramses II, den Koning van Egypte — de oudste statenbond uit de geschiedenis bekend 89) — en vraag dan uzelf af, wat ge denken moet van Wellhausen's voorstelling, alsof Israel, dat volgens Wellhausen zelf uit *dit* Kanaän herkomstig was en eeuwen lang op de grenzen van *dit* Egypte had gewoond, nauwelijks schrijven kon, geen literatuur bezat, tot geen kunstproduct in staat was! 90)

Nog sterker, volgens de wet der evolutie kon de codificatie van Israel's wetgeving eerst begonnen zijn in den tijd der koningen en na het Exiel zijn voleind. „Het is even ondenkbaar, zoo zegt Wellhausen u, dat Mozes deze wet zou gegeven hebben, als dat de Heere Jezus Christus de nederhessische kerkenorde heeft gesticht" 91). De geestigheid is van minder fijn allooi, maar hoe zult ge over hare waarde oordeelen, wanneer ge weet, dat I. de Morgan verleden jaar in den Acropolis-heuvel van Susa een dioriet-blok ontdekte, waarop de wetgeving van Hammurabi, naar men zegt Abraham's tijdgenoot, staat opgeteekend, 92) en deze wetgeving op menig punt zoo treffende overeenkomst met de wetgeving van Mozes vertoont, dat men thans beweert, dat Mozes eenvoudig Hammurabi heeft gecopieerd. Wilt ge nog een voorbeeld, vergun mij er u dan op te wijzen, hoe volgens Kuenen de boetepsalmen van David op een zoo hoog ethisch standpunt staan, dat ze onmogelijk uit den tijd van David kunnen zijn en dus na het Exiel moeten geplaatst worden. Thans ontdekt men in de bibliotheek van Koning Assurbanipal boetepsalmen, die jaren vóór Abraham's tijd gedicht moeten zijn en die met Israel's „psalmen uit de diepte" soms woordelijk overeenstemmen 93). Ik mag niet te veel van uw geduld vergen en wijs u daarom slechts in het voorbijgaan op de parallellen tusschen Israël's „Ritualgesetz" — volgens Wellhausen natuurlijk na het Exiel ontstaan — en den oudsten cultus van Babyloniërs, Egyptenaren, Arabieren en Phoeniciërs 94); en op de niet minder treffende overeenkomst tusschen den decaloog — volgens Wellhausen eerst denkbaar als vrucht van het profetisme — en het oudste handboek der moraal, afkomstig van den Egyptischen Prins Ptah-hetep, in den papyrus Prisse ons bewaard 95). Genoeg reeds om u aan te toonen, hoe elke nieuwe ontdekking een nieuwe slag voor Wellhausen's hypothese is geweest. En indien ge meenen mocht, dat dogmatische bevangenheid mijn oog verblindt, laat dan Dr. Johannes Jeremias, die een warm